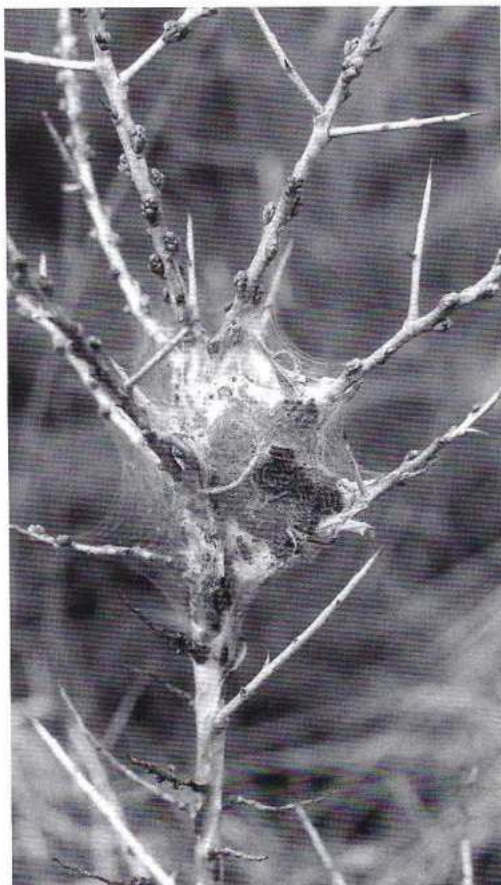

Winterspinsels

KEES LANGEVELD

In de winter openbaart moeder Natuur haar geheimen. De bomen en struiken hebben hun bladeren verloren, en ziedaar: opeens blijkt er een vogelnest in de meidoorn te zitten, wilge-roosgallen in de kruipwilg en grijswitte spinsels in de duindoorn. In het volgende stukje kunt u lezen wie zich in die spinsels verborgen houdt.

Wie in de winter door de duinen loopt, heeft ze vast wel eens gezien: vuilwitte spinsels tussen de twijgen van de duindoorns. Deze spinsels zijn nesten, bewoond door de rupsen van de basterdsatijnvlinder. In de veilige beschutting van dit nest brengen de rupsjes de winter door. Uit nieuwsgierigheid heb ik in de winter van '86-'87 zo'n nest een keer opengemaakt. Het was toen bar koud en ik kon niet geloven dat die beestjes in een nest zonder centrale verwarming konden overleven. Het kostte nog heel wat moeite om er een gaatje in te maken zonder het geheel te vernielen, want het spinsel is bijzonder stevig. Zó stevig, dat sommige winternesten nog een heel jaar blijven zitten voordat ze vergaan. Het resultaat van m'n gepeuter was een paar piepkleine rupsjes, hooguit drie millimeter lang, die in de palm van mijn hand opwarmden en zowaar begonnen te bewegen. Terwijl het voor!

Basterdsatijnrupsen verlaten begin april het winter-nest (foto: Kees Langeveld).

Harige rupsen

Als ze met rust gelaten worden, komen de rupsjes pas eind maart, begin april uit hun nest. Dat is precies het moment dat de duindoorn, hun voornaamste voedselplant, begint uit te lopen. Basterdsatijnvlinders komen dan ook vooral in de kuststreek voor. Vroeger waren basterdsatijnrupsen in sommige jaren een plaag op fruitbomen, maar tegenwoordig zijn ze in het binnenland veel schaarser.

De rupsen zijn mooi om te zien: zwart, met op beide flanken een rij van witte stippen en midden op het achterlijf twee helderrode wratten. Het geheel is bedekt met lange, roodbruine haren. Mooi om te zien, maar pas op! Deze rupsen bezitten netelharen die bij ongewenste aanraking 'afgeschoten' worden. De afgebroken haren zijn bezet met microscopisch kleine weerhaakjes, en kunnen gemakkelijk door de huid naar binnen dringen. Daar veroorzaken ze meer of minder ernstige ontstekingen, wat gepaard gaat met jeuk. Op Ameland schijnen de basterdsatijnrupsen heel algemeen geweest te zijn, en veel bezoekers van Ameland hadden dan ook last van die akelige haren, die bij miljoenen door de lucht zwierven. Helaas kan ik niet meer achterhalen waar ik dat bericht vandaan heb. Wellicht weten de lezers van DUIN hier meer van? Ik hou mij aanbevolen voor bevestiging van dit verhaal.

Koekoek

Zoals het nest een bescherming is tegen vogel-vraat, zo zijn de haren dat ook. Er is mij maar één soort vogel bekend die deze harige rupsen eet: de koekoek. Niet verwonderlijk dus dat koekoeken in de duinen vaak bij duindoornstruiken te vinden zijn. De koekoek heeft een maagwand waarvan de buitenste laag regelmatig wordt afgestoten. Met het uitscheiden van die laag verdwijnen ook alle rupseharen die er in zijn blijven steken.

Basterdsatijnvlinder

Gesteld dat de rupsen zowel de winter als de koekoek overleefd hebben, dan gaan ze in juni verpoppen. Hun lange haren verwerken ze in de cocon. De vlinders verschijnen in juli. Ook die zijn sterk behaard, smetteloos wit met een donkerbruin achterlijf. De naam danken ze aan hun gelijkenis met de satijnvlinder, die een geheel wit achterlijf heeft. Het vrouwtje van de basterdsatijnvlinder gebruikt de bruine haren van haar achterlijf om de eieren mee af te dekken. En zo wordt dit dier in al zijn levensstadia door zijn haren beschermd. Dat doet me denken aan een musical...